

ADVIES

24 juni 2010

**Betreffende het ontwerp van ministerieel besluit tot
vaststelling van Rode lijsten in uitvoering van art. 5 van
het Soortenbesluit**

2010|36

Inhoudsopgave

Krachtlijnen.....	3
Inleiding	4
Adviestekst	5
1. Situering en beschrijving.....	5
2. Aanbevelingen	8
2.1. Aanbevelingen inzake de voorliggende Rode lijsten	8
2.2. Aanbevelingen inzake congruentie met bijlage 1 van het Soortenbesluit	10
2.3. Aanbevelingen met betrekking tot toekomstige Rode lijsten	11

Krachtlijnen

De Minaraad steunt het initiatief om zes Rode lijsten te gaan vaststellen. Hierdoor kan de minister, ten aanzien van een beperkt aantal "kritische" soorten, een actief en positief beschermingsbeleid voeren op grond van artikel 24 van het Soortenbesluit van 15 mei 2009.

De Minaraad vindt het wenselijk dat er per Rode lijst een korte toelichting zou gegeven worden bij de benutte criteria en de wijze waarop de categorisering van opgenomen soorten moet opgevat worden. Ook enig verder technisch nazicht lijkt nog nodig.

Eenmaal de Rode lijsten vastgesteld zijn, kunnen ze de basis vormen van concreet beleid. Inzake de op grond van de Rode lijsten als "kritisch" te beschouwen soorten die ook een wettelijke bescherming te genieten, beveelt de Minaraad aan om een prioriteitbepaling door te voeren met betrekking tot de initiatieven van soortenbescherming die er nu zouden ondernomen worden. Deze prioriteitbepaling dient georiënteerd te zijn op twee basiscriteria: (1) soorten waarvan verwacht kan worden dat het herstel of de bescherming ervan een meerwaarde kan betekenen voor een reeks andere soorten of voor een soortengroep, verdienen de voorkeur; (2) soorten die Europeesrechtelijk een dringende of belangrijke ingreep vereisen, verdienen de voorkeur.

Een aanzienlijke reeks soorten wordt, in de Rode lijsten, weliswaar als "kritisch" bestempeld, terwijl ze anderzijds geen wettelijke bescherming lijken te genieten op grond van het Soortenbesluit. Dit maakt dat er geen concrete beschermingsmaatregelen kunnen worden voor genomen in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit. De Minaraad beveelt aan om binnen korte tijd, en in lijn met artikel 8 van het Soortenbesluit, een evaluatie door te voeren van bijlage 1 van het Soortenbesluit, met het oog op opname erin van "kritische" soorten die "met uitsterven bedreigd" zijn en die baat kunnen hebben van initiatieven van actief soortenbeleid, in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit.

Ter gelegenheid van die evaluatie kan er ook overwogen worden om een aantal van de soorten die weliswaar wettelijk beschermd zijn, maar hoegenaamd niet bedreigd blijken te zijn, hun beschermd statuut te ontnemen. Hierbij moet er wel rekening worden gehouden met het stand-still-beginsel, wat inhoudt dat natuurwaarden die in goede toestand zijn in principe niet mogen achteruitgaan.

Tot slot geeft de Minaraad nog een aantal aanbevelingen met betrekking tot de toekomstige opmaak van Rode lijsten. Zo stelt de Minaraad dat het uiterst belangrijk is, zowel vanuit wetenschappelijk als maatschappelijk oogpunt, om (1) een aantal lijsten zo snel als mogelijk te actualiseren om een correcte bruikbaarheid na te streven, en (2) om de koppeling van de Rode lijsten aan de IUCN-criteria duidelijker aan te geven (o.a. op niveau van toepasbaarheid en definities). Tot slot beveelt de Minaraad aan dat de opmaak van de Rode lijsten voor zoogdieren en vissen snel ter hand zou genomen moeten worden.

Inleiding

Deze adviesvraag wordt gesteld op grond van artikel 51, §1 van het Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, wat stelt dat de Vlaamse regering – en, bij delegatie, de bevoegde minister – maatregelen kan nemen van soortenbeleid na advies van de Minaraad.

De gestelde adviesvraag bevatte een adviesvraagbrief, alsmede een ontwerp van ministerieel besluit dat één artikel telt en vergezeld gaat van zes bijlagen, *i.e.* zes Rode lijsten.

Het advies werd gevraagd bij hoogdringendheid, evenwel zonder expliciete motivering van deze hoogdringendheid.

Een voorontwerpadvies werd opgemaakt door het secretariaat van de Minaraad, en besproken in de schoot van de Werkcommissie Open Ruimte, op 10 juni 2010.

Het advies werd unaniem goedgekeurd.

Walter Roggeman
voorzitter Minaraad

Adviestekst

1. Situering en beschrijving

- [1] **Situering van de adviesvraag.** Artikel 51, §1 van het Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu bepaalt dat "*de Vlaamse regering*" alle maatregelen neemt die ze nodig acht ter bescherming van de te beschermen soorten, "*na advies van de Minaraad*". Het voorwerp van deze adviesvraag is een ministerieel besluit, en geen Besluit van de Vlaamse Regering.

Desalniettemin wordt er om advies gevraagd aan de Minaraad, naar aanleiding van een advies van de Raad van State van 2 februari 2010 (advies 47.719/3): de door de decreetgever ingestelde vormvereiste om het advies te doen vragen aan de Minaraad wordt immers verondersteld ook te gelden wanneer de bevoegdheden van de Vlaamse regering zijn doorgedelegeerd naar de minister.

- [2] **Situering van het adviesvoorwerp.** Artikel 5, tweede lid, van het Soortenbesluit bepaalt dat Rode lijsten door of onder coördinatie van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (hierna: "INBO") worden opgemaakt, waarna ze door de minister worden vastgesteld. Rode lijsten worden opgemaakt per soortengroep; binnen een Rode lijst worden de er in opgenomen soorten ingedeeld in de klassen "uitgestorven", "met uitsterven bedreigd", "bedreigd", "kwetsbaar", "zeldzaam", "achteruitgaand", "momenteel niet bedreigd" en "criteria niet van toepassing".

Artikel 24 van het Soortenbesluit onderwerpt de mogelijkheid tot vaststelling, door de minister, van soortenbeschermingsmaatregelen of soortenbeschermingsprogramma's aan twee voorwaarden: enerzijds moeten deze initiatieven gericht zijn op *beschermde* soorten, anderzijds moet het gaan om soorten die, op Rode lijsten vastgesteld in uitvoering van artikel 5 van het Soortenbesluit, de status hebben van "uitgestorven", "met uitsterven bedreigd", "bedreigd" of "kwetsbaar" – hierna als de "*kritische*" soorten bestempeld.

De lijst van de beschermde soorten (in verband met de eerste voorwaarde) is vastgesteld in bijlage 1 bij het Soortenbesluit. Op grond van artikel 8, tweede en derde lid, van het Soortenbesluit is het Agentschap voor Natuur en Bos er toe gehouden om vijfjaarlijks een evaluatie door te voeren van onder meer deze bijlage 1. Bij deze evaluatie moet het Agentschap voor Natuur en Bos onder meer uitgaan van de Rode lijsten. De eerste evaluatie dient te gebeuren binnen het jaar na de vaststelling van het Soortenbesluit (i.e. tegen mei 2010), wat vermoedelijk als een termijn van orde kan worden opgevat. Die evaluaties worden bezorgd aan de minister, die op basis daarvan voorstellen van aanpassing van onder meer bijlage 1 in het Soortenbesluit voordraagt.

- [3] **Algemene beschrijving van het adviesvoorwerp.** Wat er nu, in uitvoering van artikel 5, voorligt is een ontwerp van ministerieel besluit met het oog op de vaststelling van de eerste zes Rode lijsten, aangebracht in de vorm van bijlagen bij dat ontwerp ministerieel besluit. Het gaat om een Rode lijst in verband met dagvlinders, een Rode lijst in verband met hogere planten, een Rode lijst in verband met libellen, een Rode lijst in verband met loopkevers, een Rode lijst in verband met sprinkhanen en krekels en een Rode lijst in verband met vogels.

Deze zes lijsten werden, zo blijkt uit de aanhef van het ontwerpbesluit, door het INBO uit zestien binnen de wetenschappelijke wereld bestaande Rode lijsten geselecteerd en gevalideerd. Een Rode lijst voor een soortengroep kan immers

maar worden gevalideerd voor zover er voor de soorten van deze groep een betrouwbare diagnose kan worden gesteld betreffende hun status. De beoordeling of een soort thuishoort onder een van de klassen "uitgestorven", "met uitsterven bedreigd", "bedreigd", "kwetsbaar", "zeldzaam", "achteruitgaand" of "momenteel niet bedreigd", is te herleiden tot twee basiscriteria, met name enerzijds de zeldzaamheid van de betrokken soorten en anderzijds de trends voor de betrokken soorten. Een correcte diagnose per soort met betrekking tot deze criteria impliceert dat men beschikt over voldoende ruimtelijk gespreide gegevens over de soort, en dit dan weer gespreid over twee of meerdere relevante tijdsperiodes.

Dit alles brengt met zich mee dat er potentieel nog tien Rode lijsten kunnen worden vastgesteld, onder meer voor de soortengroepen "zoogdieren" en "vissen".

[4] Beschrijving van bijlage 1 – de Rode lijst in verband met dagvlinders. De voorgelegde lijst van de dagvlinders dateert van 1999 en telt 68 soorten, waarvan 16 Zestien soorten uitgestorven zijn, 8 soorten met uitsterven bedreigd, 6 soorten bedreigd en 7 soorten kwetsbaar zijn. Alles samen maakt dit 37 soorten die effectief in de "kritische" zone thuishoren, of 54% van het geheel van de gepresenteerde lijst.

Van deze 37 "kritische" soorten zijn er 9 die, op grond van bijlage 1 van het Soortenbesluit, ook een wettelijke bescherming genieten. Voor deze 9 soorten wordt er dus, door het uitbrengen van de bewuste Rode lijst, een specifiek actief beschermingsbeleid mogelijk in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit. Voor de 28 andere "kritische" soorten – waarvan er 14 nu nog feitelijk voorkomen in het Vlaamse Gewest – is er, ook na het vaststellen van de Rode lijst, dus geen actieve soortenbescherming mogelijk in de wettelijke zin van het woord.

[5] Beschrijving van bijlage 2 – de Rode lijst in verband met hogere planten. De lijst van hogere planten dateert van 2006 en telt in totaal 1423 soorten, waarvan 56 Hogere plantensoorten als uitgestorven gelden, 108 soorten met uitsterven bedreigd zijn, 69 soorten als bedreigd bestempeld worden en 40 soorten kwetsbaar zijn. Alles samen gaat het om 273 van de 1423 soorten die in, volgens deze lijst, zich in een "kritische" situatie bevinden, of 19% van de gepresenteerde lijst van hogere planten.

Een telling levert op dat, van de 273 "kritische" soorten, er 42 ook een wettelijke bescherming genieten door vermelding ervan in bijlage 1 van het Soortenbesluit. Voor deze 42 soorten worden dus initiatieven mogelijk in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit – wat maakt dat voor bijna 85 % van de "kritische" plantensoorten er geen dergelijke initiatieven mogelijk zijn.

Wanneer, omgekeerd, de lijst plantensoorten in bijlage 1 van het Soortenbesluit wordt doorgenomen, dan kan worden vastgesteld dat deze beperkt van omvang is en binnen de groep van de "hogere planten" ook soorten bevat die als "momenteel niet bedreigd"¹ of anderszins als niet-"kritisch" gelden.

Te noteren valt dat de in bijlage 1 van het Soortenbesluit opgenomen soorten Heideanjer (*Dianthus deltoides*), Lenteklokje (*Leucojum vernum*) en Witte boterbloem (*Ranunculus platanifolius*) in het geheel niet lijken voor te komen in de Rode lijst.

¹ Bvb. Echt duizendguldenkruid, Fraai duizendguldenkruid, Kleine zonnedauw, Slangenwortel, Spekwortel.

- [6] **Beschrijving van bijlage 3 – de Rode lijst in verband met libellen.** Op deze lijst, die dateert van 2006, prijken er 61 soorten, waarvan er 6 als uitgestorven, 3 als met uitsterven bedreigd, 4 als bedreigd en 10 als kwetsbaar bestempeld worden. Van de in totaal 61 libellensoorten, bevinden er zich 23 (38%) dus in een “kritische” toestand.

Wat de verhouding met bijlage 1 van het Soortenbesluit aangaat, moet worden vastgesteld dat deze bijlage ook “alle soorten met uitzondering van die welke specifiek in deze bijlage worden vermeld” opneemt, en dus logischerwijze alle inheemse libellensoorten bevat. Alle “kritische” soorten genieten dus wettelijke bescherming, wat maakt dat er beschermingsinitiatieven in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit voor mogelijk worden.

Omgekeerd blijken er dus 38 libellensoorten te zijn die veeleer als niet-“kritisch” kunnen worden bestempeld, maar die wel wettelijke bescherming genieten.

Te noteren valt dat de in bijlage 1 van het Soortenbesluit opgenomen libellensoorten Gaffellibel (*Ophiogomphus cecilia*) en Rivierrombout (*Gomphus flavipes*) in het geheel niet schijnen voor te komen in de Rode lijst.

- [7] **Beschrijving van bijlage 4 – de Rode lijst in verband met loopkevers.** Bij de lijst van de loopkevers, uitgebracht in 2008, zijn er 382 soorten opgenomen. Daarvan zijn 36 Loopkeversoorten uitgestorven, 31 zijn er met uitsterven bedreigd, 34 soorten zijn bedreigd en 33 soorten zijn kwetsbaar. Gezamenlijk zijn er dus 134 soorten in gevaar op het geheel van 382 loopkeversoorten – of een “kritische” situatie voor 35% van de soorten.

De volledige Rode lijst van de loopkevers – en evenzo de volledige lijst van loopkeversoorten in bijlage 1 van het Soortenbesluit – bevat alleen maar wetenschappelijke namen. Dit maakt dat deze lijsten in eerste instantie niet eenvoudig toegankelijk en bruikbaar. De praktische impact van deze lijsten wordt hierdoor niet vergroot.

De congruentie tussen de Rode lijst en bijlage 1 van het Soortenbesluit bestaat er in dat alle 31 “met uitsterven bedreigde” soorten van de Rode lijst ook een wettelijke bescherming genieten door opname ervan in bijlage 1 van het Soortenbesluit. Voor deze soorten worden dus actieve beschermingsmaatregelen mogelijk in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit. De overige “kritische” soorten komen niet voor in bijlage 1 van het Soortenbesluit, wat maakt dat er geen actief beleid voor mogelijk is.

Te noteren valt dat er één soort is in bijlage 1 van het Soortenbesluit niet schijnt voor te komen in de Rode lijst, i.e. *Oxythyrea funesta*.

- [8] **Beschrijving van bijlage 5 – de Rode lijst in verband met sprinkhanen en krekels.** De lijst van sprinkhanen en krekels, publicatiejaar 2000, bevat 38 soorten; 18 soorten ervan, of 46%, bevindt zich in een “kritische” situatie: 5 soorten zijn uitgestorven, 2 soorten zijn met uitsterven bedreigd, 4 soorten zijn bedreigd en 2 soorten zijn kwetsbaar.

Er zijn 2 (op de 18) soorten die op de Rode lijst als “kritisch” worden bestempeld en die tevens wettelijke bescherming genieten in de zin van opname in bijlage 1 van het Soortenbesluit. Voor deze twee soorten is er dus actieve soortenbescherming mogelijk in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit.

Van de “momenteel niet bedreigde” soorten is er overigens één die wel een wettelijk beschermd statuut heeft.

- [9] **Beschrijving van bijlage 6 – de Rode lijst in verband met de vogelsoorten.** In deze uit 2004 stammende lijst, werden 208 vogelsoorten opgenomen. Daarvan zijn er 6 uitgestorven, 16 met uitsterven bedreigd, 12 bedreigd en nog eens 12 kwetsbaar. In totaal bevinden er zich dus 45 soorten, of 22%, in de gevarezone.

Aangezien omzeggens alle vogelsoorten opgenomen zijn in bijlage 1 bij het Soortenbesluit en dus wettelijke bescherming genieten, ontstaat er, door vaststelling van deze Rode lijst, de mogelijkheid tot actieve soortenbescherming in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit voor deze 45 “kritische” soorten.

Te noteren valt dat er 46 vogelsoorten zijn – of 22% van de totale lijst – waarvan verklaard wordt dat de “criteria niet van toepassing” zijn.

2. Aanbevelingen

2.1. Aanbevelingen inzake de voorliggende Rode lijsten

- [10] **Belangrijke stap in de uitvoering van het Soortenbesluit.** De Minaraad vindt het positief dat het initiatief wordt genomen om deze zes Rode lijsten vast te stellen. Door Rode lijsten vast te stellen in uitvoering van artikel 5 van het Soortenbesluit ontstaat er voor de minister de mogelijkheid om, ten aanzien van een aantal “kritische” soorten, een actief en positief soortenbeleid te gaan voeren in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit.

- [11] **Mogelijkheid tot beoordeling van de lijsten.** Uit de aangeleverde stukken valt niet op te maken of en hoe de validering van de voorliggende Rode lijsten is gebeurd. Een extra, aan het INBO gerichte, vraag om toelichting is noodzakelijk gebleken om te vernemen hoe de lijsten tot stand gekomen zijn en hoe de selectie van de lijsten doorgevoerd werd. De Minaraad is dan ook van oordeel dat er per Rode lijst een korte toelichting moet gegeven worden inzake welke criteria gebruikt werden, op welke wijze ze gebruikt werden, en hoe de categorisering moet opgevat worden (bvb. de omvangrijke groep vogelsoorten die valt onder de categorie “criteria niet van toepassing”). Zo dienen sleutelwoorden zoals “zeldzaam” en “achteruitgaand” duidelijk gedefinieerd te worden. Bijkomend moet aangegeven worden hoe geografische verspreiding en de trend van soorten ten opzichte van elkaar afgewogen worden.

Volgens de informatie die door het INBO aangeleverd werd, zou het INBO zich voor het opstellen van de Rode Lijsten grotendeels gebaseerd hebben op de IUCN-criteria.² De Minaraad staat hier positief tegenover, gezien het gebruik van een internationale standaard de wetenschappelijke correctheid en vergelijkbaarheid significant verhoogt. De Minaraad vraagt wel om de koppeling van de Rode lijsten aan dergelijke criteria duidelijker aan te geven, o.a. op niveau van toepasbaarheid en definities (cf. hoger).

² Voor meer info zie: IUCN (2001). *IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1*. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK., ii + 30 pp.

IUCN Standards and Petitions Subcommittee (2010). *Guidelines for Using the IUCN Red List Categories and Criteria*. Prepared by the Standards and Petitions Subcommittee in March 2010. Downloadable from <http://intranet.iucn.org/webfiles/doc/SSC/RedList/RedListGuidelines.pdf>.

Het is bovendien onduidelijk in welke mate de gebruikte criteria stabiel zijn. De Minaraad stelt dat er voldoende garantie moet bestaan voor een consequent gebruik van vastgelegde criteria in de komende decennia. Alleen om zwaarwichtige redenen en op een transparante wijze kunnen dergelijke criteria eventueel nog bijgesteld worden in de toekomst (op voorwaarde dat ze eerder goed vastgelegd werden).

[12] Inhoud van de lijsten. De Minaraad is niet geplaatst om de voorgelegde Rode lijsten inhoudelijk te gaan *screenen*, om voorstellen te doen tot opname van soorten of weglating van soorten in of uit deze lijsten, of om soorten van klasse of categorie te doen verschuiven. De Minaraad wenst dus geen uitspraak te doen over de specifieke inhoud van de lijsten.

De Minaraad heeft, naar aanleiding van de toelichting door het INBO, wel vastgesteld dat niet alle lijsten actueel zijn. De oudste lijst dateert van 1999 (dagvlinders) en de meest recente van 2008 (loopkevers). De Minaraad betreurt dit: er kan verwacht worden dat de status van de soorten op deze lijsten in het voorbije decennium gewijzigd is, wat zijn weerslag zou kunnen hebben op het beleid (nood aan eventuele beschermingsmaatregelen). Om die reden is het uiterst belangrijk, zowel vanuit wetenschappelijk als maatschappelijk oogpunt (draagvlak), dat de lijsten zo snel mogelijke geactualiseerd worden om een correcte bruikbaarheid na te streven (zie verder).

[13] Nazicht van de lijsten. Technisch nazicht en aanvulling is nog noodzakelijk vooraleer vast te stellen. Bij het doornemen van de Rode lijsten werden enkele verschillen opgemerkt tussen enerzijds de terminologie in de Rode lijsten en anderzijds bijlage 1 bij het Soortenbesluit³. Gezien de hiërarchie der rechtsnormen beveelt de Minaraad aan om de naamgeving van de Rode lijsten aan te passen aan deze van het Soortenbesluit; als er evenwel sprake is van een duidelijke fout in dat besluit, dan moet deze bij de eerstvolgende gelegenheid rechtgezet worden.

In bijlage 1 bij het Soortenbesluit lijken er, zoals in de paragrafen 5, 6 en 7 aangestipt, soms soorten opgenomen te zijn die niet voorkomen op de Rode lijst die daarmee verband zou houden. De Minaraad vraagt om dit uit te zoeken en dit mee te nemen, ofwel in de definitieve vaststelling van de daarop betrekking hebbende Rode lijst (*i.e.* door toevoeging), ofwel in een volgende evaluatie van bijlage 1 van het Soortenbesluit (*i.e.* door schrapping).

De Minaraad raadt aan om de alfabetische rangschikking op de Rode lijsten en in de bijlage 1 bij het Soortenbesluit op elkaar af te stemmen (*i.e.* op Nederlandse of beter op wetenschappelijke naam). Dit zal de vergelijkbaarheid en de bruikbaarheid afdoende verhogen. De Minaraad merkt op dat het auteurs epitheton enkel mee opgenomen werd bij de wetenschappelijke namen op de Rode lijst voor de planten. Dit is niet het geval in de andere Rode lijsten, alsook niet in bijlage 1 van het Soortenbesluit. Om de volledigheid en correctheid van de wetenschappelijke namen na te streven, is het raadzaam om ook de betreffende auteursnamen op te nemen in de lijst.

³ Voorbeelden: de vogelsoort *Streptopelia turtur* wordt in de Rode Lijst aangeduid met "Zomertortel" en in bijlage 1 van het Soortenbesluit met "Tortelduif"; de plantensoort *Daphne mezereum* wordt in de Rode lijst aangeduid met "Rood peperboompje" en in bijlage 1 van het Soortenbesluit met "Peperboompje". Een loopkeversoort staat in de Rode lijst vermeld als *Calathus ambiguus* en in bijlage 1 van het Soortenbesluit als *Calathus ambiguus*.

2.2. Aanbevelingen inzake congruentie met bijlage 1 van het Soortenbesluit

[14] Congruentie tussen Rode lijsten en bijlage 1 van het Soortenbesluit.

Wanneer we het uitgangspunt delen van het Soortenbesluit, dat alleen de "uitgestorven", "met uitsterven bedreigde", de "bedreigde" en de "kwetsbare" soorten op een Rode lijst "kritisch" zijn, dan kan een soort zich op vier manieren situeren ten aanzien van enerzijds zijn Rode lijst en anderzijds bijlage 1 van het Soortenbesluit:

1. Een soort kan aangemerkt zijn als "kritisch" in de Rode lijst, en opgenomen zijn in bijlage 1 van het Soortenbesluit, i.e. wettelijke bescherming genieten; actieve soortenbescherming in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit is hiervoor mogelijk;
2. Een soort kan aangemerkt zijn als "kritisch" in de Rode lijst, maar niet opgenomen zijn in bijlage 1 van het Soortenbesluit, i.e. wettelijk geen bescherming genieten; actieve soortenbescherming in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit is hiervoor niet mogelijk; hier ontstaat de vraag of de soort geen wettelijke bescherming moet verkrijgen, *i.e.* opname in bijlage 1 van het Soortenbesluit;
3. Een soort kan in de Rode lijst niet aangemerkt zijn als "kritisch", en wettelijke bescherming genieten door opgenomen te zijn in bijlage 1 van het Soortenbesluit; hier ontstaat de vraag of die opname in bijlage 1 wel noodzakelijk is;
4. Een soort figureert niet als "kritisch" in de Rode lijst, en geniet geen wettelijke bescherming door opname in bijlage 1 van het Soortenbesluit; in principe is er hier geen probleem, wanneer men tenminste de problematiek van de "zeldzame" of de "achteruitgaande" soorten terzijde laat.

[15] Aanbevelingen inzake "kritische" soorten die in bijlage 1 vermeld zijn. In totaal gaat het, op grond van dit ministerieel besluit, om 152 soorten: 9 Soorten dagvlinders, 42 soorten hogere planten, 23 libellensoorten, 31 loopkeversoorten, 2 soorten sprinkhanen en 45 vogelsoorten. Zoals gezegd, voor deze soorten kunnen de initiatieven genomen worden die in artikel 24 van het Soortenbesluit gedefinieerd zijn. Deze soorten zouden aldus het voorwerp kunnen zijn van "soortenbehoudsmaatregelen" of "soortenbeschermingsprogramma's".

Dit schept een probleem van prioriteitstelling, in de eerste plaats omwille van de beperkte mankracht en middelen waarover de overheid beschikt om dergelijke initiatieven te nemen, te ondersteunen of te erkennen, en omwille van het gegeven dat er later nog andere Rode lijsten zullen bijkomen, waarop eveneens "kritische" soorten vermeld zullen worden die allicht een belangrijke prioriteit zullen hebben.

De Minaraad beveelt, in verband met deze kwestie van prioriteitstelling, twee criteria aan waarop men zich kan richten: (1) aansluitend bij het proces tot vaststelling en implementatie van de instandhoudingsdoelstellingen, verdienen soorten die Europeesrechtelijk een dringende of belangrijke ingreep vereisen, de voorkeur; (2) soorten waarvan verwacht kan worden dat het herstel of de bescherming ervan een meerwaarde kan betekenen voor een reeks andere soorten of voor een soortengroep, verdienen eveneens een voorkeur.

Het is aanbevelingswaardig om de wijze van prioriteitsstelling zo snel mogelijk vast te leggen. Een dergelijke oefening kan bv. reeds gebeuren via het MINA-plan. In het huidige ontwerp MINA-plan 4 worden, naast een algemene verwijzing naar

de instandhoudingsdoelstellingen en het belang van en de verantwoordelijkheid voor de biodiversiteitbescherming op Europees niveau, geen specifieke doelstellingen m.b.t. prioritering en soortenbeleid aangegeven.⁴

[16] Aanbevelingen inzake “kritische” soorten die niet in bijlage 1 vermeld zijn. De groep “kritische” soorten die vooralsnog geen wettelijke bescherming genieten – wegens niet-vermelding in bijlage 1 van het Soortenbesluit – bedraagt 288 soorten: 28 soorten dagvlinders, 244 soorten hogere planten, 0 soorten libellen of loopkevers, 16 soorten sprinkhanen of krekels en 0 vogelsoorten. Het lijkt er dus op dat de bescherming van de dagvlinders, de plantenbescherming en de bescherming van de sprinkhanen en krekels, via het huidige soortenbeleid, verminderde prioriteit krijgen, en dat anderzijds de libellen, loopkevers en vogels de hoogste prioriteit hebben gekregen.

In de praktijk kan er verwacht worden dat de niet-beschermde soorten – en zeker de plantensoorten – via het gebiedsgerichte luik van het natuurbeleid tot een betere staat van instandhouding zouden gebracht kunnen worden. Bovendien lijkt het weinig wenselijk om bijlage 1 van het Soortenbesluit te gaan belasten met de toevoeging van nog eens bijna 300 soorten. Tot slot zal het proces tot vaststelling en implementatie van de instandhoudingsdoelstellingen in de eerstvolgende jaren zoveel energie opslorpen, dat er feitelijk weinig ruimte zal overblijven voor specifieke acties ten behoeve van Vlaams relevante soorten.

In die context, beveelt de Minaraad aan om binnen korte tijd de in het Soortenbesluit voorziene evaluatie door te voeren (zoals ook opgelegd wordt in artikel 8, tweede tot en met vierde lid van het Soortenbesluit). Bij deze gelegenheid zou er een heroverweging moeten gebeuren van bijlage 1 van het Soortenbesluit, met het oog op opname erin van beperkte lijst “kritische” soorten (misschien een tiental soorten) die “met uitsterven bedreigd” zijn en die duidelijk baat kunnen hebben van initiatieven van actief soortenbeleid, in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit. Dit is echter enkel mogelijk op voorwaarde dat er voldoende actuele en gevalideerde data beschikbaar zijn.

[17] Aanbevelingen inzake bijlage 1 soorten die niet “kritisch” zijn. De Minaraad stelt vast dat er een reeks soorten zijn die opgenomen zijn in bijlage 1 van het Soortenbesluit en dus een wettelijke bescherming genieten, terwijl dat eigenlijk niet nodig lijkt te zijn, op grond van de vastgestelde staat van instandhouding in de daarop betrekking hebbende Rode lijst.

Ter gelegenheid van de vermelde evaluatie van artikel 8 van het Soortenbesluit, kan er dus overwogen worden om een aantal van deze soorten hun beschermd statuut te ontnemen. De Minaraad wijst er op dat men er hierbij wel over moet waken geen maatregelen te nemen die strijdig zijn met het zgn. *stand-still*-beginsel, zoals vermeld in artikel 8 van het Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, maar acht dit risico eerder gering.

2.3. Aanbevelingen met betrekking tot toekomstige Rode lijsten

[18] Tijdspad voor herziening van voorliggende Rode lijsten. Artikel 5, derde en vierde lid, van het Soortenbesluit bepaalt dat deze lijsten in principe – termijn van orde – om de 10 jaar geëvalueerd moeten worden, en moeten aangepast worden

⁴ Zie ontwerp MINA-plan 4, versie 26 mei 2010

aan de nieuwe feitelijke inzichten, waarna de minister ze opnieuw dient vast te stellen.

De ongelijke genese van de Rode lijsten en de nog niet doorgevoerde actualisatie (zie hoger) leiden tot enig gebrek aan uniformiteit. Dit kan risico's scheppen betreffende de prioriteitstelling in het actief soortenbeleid in uitvoering van artikel 24 van het Soortenbesluit. De Minaraad stelt daarom dat het noodzakelijk is om een actualisering eerder door te voeren dan tegen 2020.

De voorbereiding van de herziening van de Rode lijsten moet gebaseerd zijn op een goed gestructureerd monitoringschema (dat bij voorkeur gekoppeld wordt aan reeds lopende monitoringsprogramma's) en een professionalisering van de dataverwerking en –verwerking. Deze professionalisering moet uitgaan van een gedegen samenwerking tussen het INBO, het Agentschap voor Natuur en Bos en de diverse private partners en verenigingen in het veld die waarnemingen verrichten.

De Minaraad raadt aan om de voorliggende Rode lijsten, waarvan de opmaakdatum ouder is dan vijf jaar, zo snel mogelijk te actualiseren. In die zin zijn deze lijsten dan als voorlopig te beschouwen in afwachting van een betere validatie en *update* door het INBO. De Minaraad vraagt een dergelijke aanpassing binnen de drie jaar uit te voeren.

Tenslotte wil de Minaraad wijzen op het belang van de lijsten voor de toepassing en handhaving van het beleid. Hoewel de Rode lijsten strikt genomen geen formele verplichtingen inhouden, kan men verwachten dat ze, samen met een aantal andere elementen, een motiveringsgrond kunnen vormen voor bv. het verlenen van vergunningen. In dit licht is het dus uitermate belangrijk dat de lijsten actueel, degelijk en correct afgewogen worden.

[19] Nog vast te stellen Rode lijsten voor zoogdieren en vissen prioritair.

Bijlage 1 bij het soortenbesluit blijkt heel wat zoogdierensoorten en vissensoorten bescherming te verlenen. Het kan nodig zijn om voor deze soorten actieve beschermingsmaatregelen op het getouw te zetten, in de zin van artikel 24 van het Soortenbesluit. Soms houdt de wettelijke bescherming van deze zoogdieren- en vissensoorten verband met de uitvoering van de Habitatrictlijn (alle 11 vissensoorten in bijlage 1 van het Soortenbesluit zijn Habitatrictlijnsoorten). In een aantal van die gevallen kan een initiatief van actieve soortenbescherming de enige manier blijken te zijn om te voldoen aan concrete verplichtingen die voortvloeien uit de Habitatrictlijn (bv. kan het in de nabije toekomst nodig zijn om een initiatief te nemen in verband met de Bruinvis).

De Minaraad beveelt om die redenen aan dat aan het INBO de opdracht zou worden gegeven om met prioriteit werk van te maken van Rode lijsten voor zoogdieren en vissen. Ook bij de voorbereiding van deze Rode lijsten geldt wat in vorige paragraaf gesteld is over voorbereiding, monitoringschema en betrokkenheid.

[20] Gezien de rechtsgevolgen, is het belangrijk de adviesvraag te stellen.

Zoals in paragraaf 1 wordt vermeld, is het onder impuls van een advies van de Raad van State dat er advies gevraagd wordt aan de Minaraad met betrekking tot dit ministerieel besluit tot vaststelling van Rode lijsten.

Volgens de Minaraad is dit inderdaad ook in de toekomst aangewezen, vanuit het oogpunt van juridisch risicobeheer: indien een soortenbeschermingsinitiatief, in de

zin van artikel 24, wordt ondernomen, dan is dat initiatief ten dele gebaseerd op een officieel vastgestelde Rode lijst. Een dergelijk initiatief wordt dus juridisch kwetsbaar, wanneer er aan die Rode lijst een vormgebrek zou kleven.

De Minaraad beveelt zelfs aan om vooraf, wanneer het INBO zijn activiteit tot het samenstellen van een Rode lijst afrondt, telkens een hoorzitting te beleggen om de betrokkenheid van alle te betrekken partners te garanderen.